

Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва

Полтавський державний аграрний університет

**ЕКОНОМІЧНИЙ, ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА
ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПІДТРИМКИ І
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Колективна монографія

**За редакцією О. В. Калашник, Х. З. Махмудова,
І. О. Яснолоб**

Полтава – 2020

УДК 330

Е 45

Рецензенти:

Бірта Габрієлла Олександрівна, завідувач кафедри товарознавства, біотехнології, експертизи та митної справи Полтавський університет економіки і торгівлі, професор, доктор сільськогосподарських наук.

Зоря Олексій Петрович, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Полтавської державної аграрної академії, доктор економічних наук, доцент

Дячков Дмитро Володимирович, професор кафедри менеджменту Полтавської державної аграрної академії, доктор економічних наук, доцент

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Полтавської державної аграрної академії (протокол № 2 від 23.10.2020 р.)

Е 45 Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва : колективна монографія ; за ред. О. В. Калашник, Х. З. Махмудова, І. О. Яснолоб. Полтава : ФОП Петренко І. М., 2020. 320 с.

ISBN 978-617-7915-05-7

У колективній монографії з позицій міждисциплінарного підходу викладено результати досліджень економічного, організаційного та правового механізму підтримки і розвитку підприємництва. Наведено особливості вітчизняного та зарубіжного досвіду розвитку підприємництва. Розглянуто організаційно-економічні та фінансові аспекти розвитку підприємництва. Визначено особливості сучасного правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання. Досліджено сучасні аспекти управління підприємницькою діяльністю суб'єктів господарювання. Означено особливості формування асортименту товарів як інструмент підприємницької діяльності суб'єктів господарювання. Розкрито деякі питання щодо якості та безпечності товарів як складової підприємницької діяльності суб'єктів господарювання. Розглянуто інноваційні технології розвитку у сфері економіки, підприємництва. Виявлені економічні, соціальні та правові аспекти розвитку сільських територій. Наведені проблеми розвитку бізнес-освіти та управління знаннями.

Колективна монографія є частиною науково-дослідних тем Полтавської державної аграрної академії «Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва» (номер державної реєстрації 0117U003103 від 22.02.2017 р.) та «Формування стратегії еко-інноваційного розвитку виробництва органічної продукції як складової економічної та продовольчої безпеки України» (номер державної реєстрації 0119U103942 від 13.12.2019 р.).

Розраховано на науковців, викладачів, керівників і спеціалістів органів державного управління, фахівців агроформувань, аспірантів, студентів і всіх, хто цікавиться питаннями використання альтернативних джерел енергії в умовах сільських територій.

УДК 330

Автори вміщених матеріалів висловлюють власну думку, яка не завжди збігається з позицією редакції. За зміст матеріалів відповідальність несуть автори.

ISBN 978-617-7915-05-7

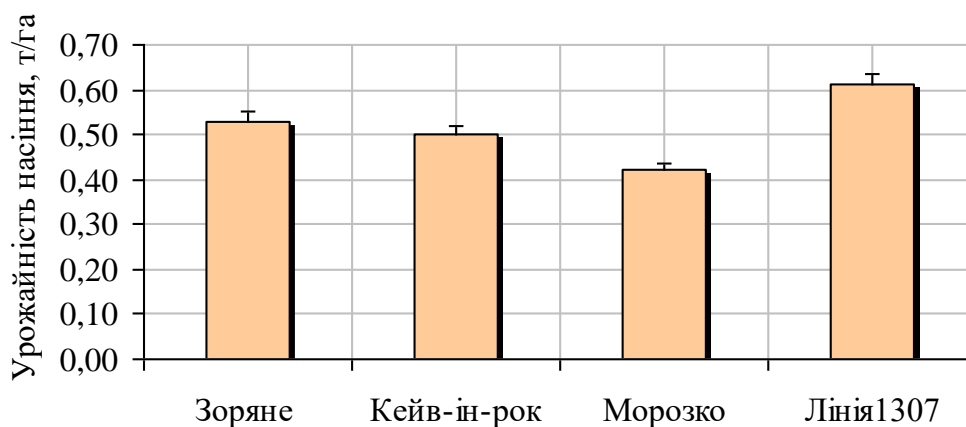
© Колектив авторів, 2020.

ЗМІСТ

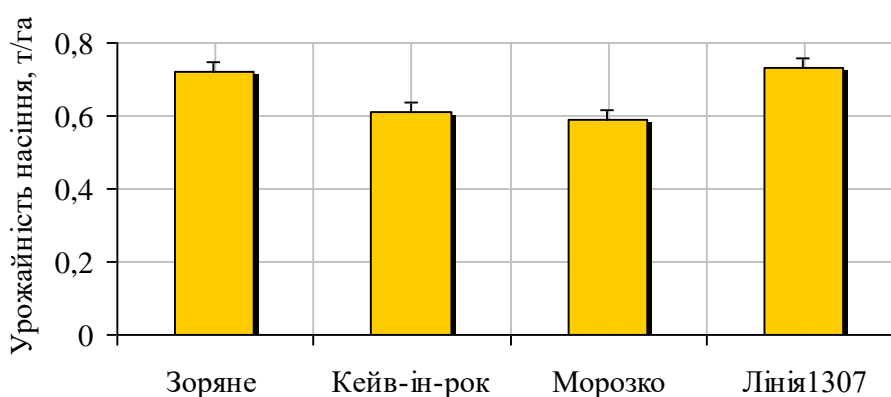
ПЕРЕДМОВА	7
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА	9
1.1 Зарубіжний досвід та економічна культура в підвищенні розвитку вітчизняного підприємництва	9
1.2 Державна підтримка підприємництва в умовах адміністративно-територіальної реформи	19
1.3 Значення технологій прийняття управлінських рішень в сучасних умовах ризику	27
1.4 Інформаційна підтримка малого інноваційного підприємництва в сучасних умовах розвитку	37
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА	45
2.1 Стратегічні напрями інноваційного розвитку автотранспортних підприємств в Україні	45
2.2 Особливості формування інституційного середовища підтримки малого і середнього підприємництва	53
2.3 Організаційно-економічний механізм створення конкурентоспроможних фермерських господарств	62
2.4 Митний супровід зовнішньоекономічних операцій в умовах зростання обсягів зовнішньої торгівлі	71
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	78

3.1 Кримінальна відповідальність за порушення земельного законодавства та нормативно-облікового забезпечення	78
3.2 Правова герменевтика та суддівський розсуд	87
3.3 Окремі питання застосування позовної давності, як інструменту захисту прав господарюючих суб'єктів при розгляді справ про визнання незаконними та скасування наказів щодо надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства	91
3.4 Деякі особливості договору контракції сільськогосподарської продукції	98
3.6 Правове становище адвоката свідка у кримінальному провадженні	105
РОЗДІЛ 4. СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	112
4.1 Вплив міжнародних правил Інкотермс на сучасну практику проведення експортно-імпортних операцій	112
4.2 Антикризове управління в підприємницькій діяльності суб'єктів господарювання	119
4.3 Роль соціального підприємництва та неформальної зайнятості на сучасному ринку праці	127
4.4 Управління впровадженням інновацій в діяльність сільськогосподарських підприємств	135
4.5 Логістична інфраструктура як стратегічний елемент розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств	143
4.6 Формування системи управління економічною безпекою аграрного підприємства	151
4.7 Сучасні тенденції формування та реалізації стратегії розвитку переробних підприємств	158

4.8 Регулювання регіональних процесів економічних перетворень розвитку підприємництва	166
4.9 Напрямки підвищення ефективності інноваційної діяльності в сфері управління персоналом аграрних підприємств	178
РОЗДІЛ 5. ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ ТОВАРІВ ЯК СКЛАДОВА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	187
5.1 Якість пшениці ярої твердої для виробництва харчових продуктів	187
5.2 Сучасні моделі управління якістю продукції та послуг об'єктами готельно-ресторанного бізнесу	195
5.3 Аналіз законодавчих засад формування безпеки харчових продуктів	204
5.4 Вплив біологічних особливостей сорту на якість насіння тритикале озимого	213
РОЗДІЛ 6. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ВИРОБНИЦТВА	220
6.1 Інноваційні технології кондитерських виробів з використанням пюре з обліпихи	220
6.2 Розроблення рецептури м'ясо-рослинних паштетів для дітей шкільного віку	230
6.3 Енергетична ефективність виробництва насіння проса прутоподібного в Україні	238
6.4 Досвід вирощування насіння гетерозисних гібридів кукурудзи в умовах ПСП «Колос» Кобеляцького району Полтавської області	244
6.5 Застосування інновації при попередній обробці дичини	251
6.6 Особливості розвитку ресторанного бізнесу в Україні	259

2019 рік

2020 рік

**Рис. 1. Урожайність насіння сортозразків
проса прутоподібного, 2019-2020 рр.**

За результатами виробничої перевірки в умовах центральної частини Лісостепу України встановлено, що в умовах 2019 року врожайність насіння досліджуваного сортименту проса прутоподібного варіювала від 0,42 до 0,61 т/га, а в умовах 2020 року – від 0,59 до 0,72 т/га (рис. 1).

Незалежно від умов вирощування найбільшу врожайність забезпечив сорт Зоряне (0,53...0,72 т/га) та Лінія 1307 (0,61...0,73 т/га), інші сорти проса прутоподібного суттєво відрізнялися за даним показником.

Енергетична оцінка виробництва насіння проса прутоподібного у 2019 році свідчить, що порівняно із іншими сортами, найбільш ефективним виявилось виробництво насіння сортів Зоряне та Лінії 1307 (табл. 1-2).

Критерієм енергетичної доцільності виробництва сортозразків проса прутоподібного є накопичення сукупної енергії в продукції у кількості, що дорівнює або перевищує рівень сукупних енергетичних витрат на виробництво. Порогове значення енергетичної доцільності досягається, коли коефіцієнт енергетичної ефективності дорівнює або перевищує 1,0. В

умовах 2019 року коефіцієнт енергетичної ефективності виробництва насіння проса прутіподібного, був на рівні, або перевищив 3,0 – сорти Зоряне та Лінії 1307.

1. Енергетична ефективність виробництва насіння сортів проса прутіподібного, 2019 р.

Сортівразок	У, т/га	Е _н , ГДж/га	Е _с , ГДж/га	К _{еє}
Зоряне	0,53	434,9	146,9	3,0
Кейв-ін-рок	0,50	410,3	144,5	2,8
Морозко	0,42	344,6	145,7	2,4
Лінія 1307	0,61	500,5	146,9	3,4

Примітка: У – урожайність насіння, т/га; Е_н – сукупна енергія, накопичена в насінні, ГДж/га; Е_с – сукупні енергетичні витрати на виробництво насіння, ГДж/га; К_{еє} – коефіцієнт енергетичної ефективності.

Для умов 2020 року всі досліджувані сорти проса прутіподібного мали коефіцієнт енергетичної ефективності виробництва насіння більше 3,0, що характеризує середню ефективність.

2. Енергетична ефективність виробництва насіння сортів проса прутіподібного, 2020 р.

Сортівразок	У, т/га	Е _н , ГДж/га	Е _с , ГДж/га	К _{еє}
Зоряне	0,72	590,8	163,7	3,6
Кейв-ін-рок	0,61	500,5	159,3	3,1
Морозко	0,59	484,1	155,9	3,1
Лінія 1307	0,73	599,0	164,6	3,6

Примітка: У – урожайність насіння, т/га; Е_н – сукупна енергія, накопичена в насінні, ГДж/га; Е_с – сукупні енергетичні витрати на виробництво насіння, ГДж/га; К_{еє} – коефіцієнт енергетичної ефективності.

Найбільший коефіцієнт енергетичної ефективності отримали за вирощування сорту Зоряне (К_{еє} = 3,0 – 3,6) та Лінії 1307 (К_{еє} = 3,4 – 3,6), менш ефективним, але на високому рівні – сорти Кейв-ін-рок (К_{еє} = 2,8 – 3,1) та Морозко (К_{еє} = 2,4 – 3,1).

Висновки. За результатами досліджень встановлено, що найбільшу врожайність насіння (більше 0,50 т/га) та енергетичну ефективність виробництва насінневого матеріалу забезпечують сортівразки: Зоряне та Лінія 1307. Саме ці сорти рекомендовано до використання для закладки нових енергоплантацій.

6.4. Досвід вирощування насіння гетерозисних гібридів кукурудзи в умовах ПСП «Колос» Кобеляцького району Полтавської області

Шокало Н.С., Писаренко С.В., Горгола О.В.

Кукурудза вважається однією з найцінніших сільськогосподарських культур. Її зерно використовують на продовольчі, технічні і фуражні цілі. В 1 кг зерна кукурудзи міститься 1,34 кормових одиниць і 78 г перетравного протеїну – більше, ніж у зерні вівса, ячменю чи жита. Зерно кукурудзи містить 65–70% вуглеводів, 9–12% білка, 4–8% рослинної олії, близько 2% клітковини та вітаміни А, В_р, В₂, В₆, Е, С, мінеральні солі, мікроелементи та незамінні амінокислоти. Білок кукурудзи дефіцитний за вмістом триптофану і лізину та деякими незамінними амінокислотами.

Урожайність зеленої маси кукурудзи (силосу) найвища майже серед усіх інших кормових культур. Він ціниться своєю доброю перетравністю і дієтичними властивостями. Крім того, силос кукурудзи збагачений каротином. Вміст перетравного протеїну у ньому – 1,4–1,8 кг.

Якщо засилосувати качани у молочно-восковій або восковій стиглості, це буде дуже цінний концентрований корм, що містить 40 к.о. і 2,6 кг протеїну.

Поживні рештки кукурудзи є непоганим грубим кормом. За поживністю він не поступається ячмінній і вівсяній соломі. В 1 ц листостеблової маси кукурудзи міститься 37 к.о., у 1 ц розмелених стрижнів – 35 к.о.

Існує широкий спектр харчових і технічних продуктів, що виробляють із зерна кукурудзи – їх понад 150 видів. Це і кукурудзяне борошно, крупа, пластівці, крохмаль, сироп, глюкоза, спирт. Із 100 кг зерна можна одержати 37-40 л спирту, що на 3-5 л більше, ніж із зерна інших культур. Цінну харчову олію, яка має лікувальні властивості, добувають із зародків зерна.

За даними В.Ф. Петриченка та В.В. Лихочвора (2014), з 1 ц зерна кукурудзи можна одержати 56 кг крохмалю (або 60 кг фруктози), 22,4 кг корму з вмістом протеїну 21%, 5,2 кг глютенного борошна і 2,7 кг кукурудзяної олії. Із стрижнів качанів виготовляють фурфурол, лігнін, ксилозу, одержують целюлозу і папір.

Кукурудза, як просапна культура, відома своїм важливим агротехнічним значенням. З огляду на інформацію ряду наукових джерел, за дотримання вимог агротехніки вона залишає поле чистим від бур'янів з розпушеним ґрунтом [⁴⁰⁶⁻⁴⁰⁷]. Повертається значна частина органіки у вигляді коренів і стеблових решток. Важливим елементом біологізації рослинництва є заорювання листостеблової маси при збиранні і вивезенні з

⁴⁰⁶ Бокач О. технологія вирощування кукурудзи / Syngenta. Інформаційні матеріали. 2016. № 11.

⁴⁰⁷ Післяживні рештки кукурудзи: заробка покращує ґрунт та його фітосанітарний стан. 2018, жовтень growhow.in.ua

поля лише зерна кукурудзи. На кожну тонну приораної кукурудзи в ґрунт повертається $N_{16-17} P_{47} K_{30-37} Mg_4$. Приорювання 7 т листостеблової маси рівноцінно за надходженням елементів живлення внесенню 20-25 т гною.

Кукурудза – добрий попередник для зернобобових, ярих зернових культур; гірший для озимих зернових, оскільки після неї важче якісно підготувати ґрунт до сівби [408].

Враховуючи беззаперечну важливість цієї сільськогосподарської культури, не випадково у 2020 році посівні площі під кукурудзою в Україні становлять близько 5,4 млн. га, що на 764,15 тис. га більше, ніж минулого року (4,62 млн. га). Порівняно з минулим роком, до переліку областей, що є лідерами по зростанню посівних площ під кукурудзою, увійшли: Чернігівська область, яка збільшила площу на 142,56 тис. га – до 549,56 тис. га; Полтавська область – на 92,3 тис. га до 704,4 тис. га; Вінницька область – на 80 тис. га до 472,4 тис. га [409].

На сьогодні залишається актуальним питання зменшення витрат енергоресурсів за вирощування кукурудзи, оскільки це – трудомісткий і енергоємний процес. Вибір гібриду для конкретних ґрунтово-кліматичних умов і бажаного напрямку використання – на зерно чи силос – не потребує додаткових витрат. Створені у провідних установах гібриди мають високу потенційну урожайність і якісні технологічні характеристики. Відповідно до біотипу вони адаптуються до місцевих умов, виявляючи стійкість до біотичних та абіотичних факторів і до стресових умов середовища.

Насінневий матеріал з високими сортовими, посівними та врожайними якостями користується значним попитом. Його одержують лише за правильно організованого насінництва. Щоб зберегти високу урожайність та інші цінні якості і властивості районованих гібридів, необхідно дотримуватися у процесі насінництва високої типовості за морфологічними, біологічними та господарсько-цінними ознаками.

Як відомо, в Україні гібридне насіння кукурудзи можна отримати двома методами: з використанням ЦЧС – цитоплазматичної чоловічої стерильності та на фертильній основі з обриванням волоті в рядках материнської форми [410]. Чоловічою стерильністю кукурудзи називають явище нежиттєздатності пилку. На рослинах кукурудзи материнської форми волоті мають деформовані пиляки, які зазвичай не виходять з колосових лусок. Іноді пиляки виходять з колосків, але не розкриваються.

⁴⁰⁸ Значення кукурудзи. URL: <https://agrosience.com.ua/plant/znachennya-kukurudzy>. (дата звернення 22.08.2020 р.).

⁴⁰⁹ Посівні площі під кукурудзою виростуть на 16,7% – експерти. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ekonomy/3042021-posivni-plosi-pid-kukurudzou-virostut-na-167-eksperti.html> (дата звернення 22.08.2020 р.).

⁴¹⁰ Польове інспектування кукурудзи. Рекомендації. Super User, 11 червня 2020.

В сучасному насінництві використовується два типи стерильності: молдавський (М-тип) та болівійський – (С-тип). У рослин із молдавським типом стерильності пиляки часто виходять з колосків разом із нежиттєздатним пилком. Але волоті залишаються стерильними, бо пиляки не розкриваються.

За вирощування гібридного насіння кукурудзи з використанням цитоплазматичної чоловічої стерильності на ділянках гібридизації зникає необхідність у обриванні волотей на материнських рослинах. При цьому забезпечується повноцінне перехресне запилення та підвищуються врожайні якості гібридного насіння. Слід зазначити, що прояв стерильності певною мірою залежить від погодних умов під час цвітіння кукурудзи. Так, якщо в цей період погода тепла і дощова, то ступінь стерильності волотей знижується настільки, що їх потрібно обривати [411].

Обов'язковою умовою виробництва гібридного насіння на стерильній основі є наявність стерильної материнської форми. Для цього створюються стерильні аналоги самозапилюючих ліній та аналоги-закріплювачі стерильності, а також аналоги-відновлювачі фертильності.

Найбільш трудомісткою вважається схема вирощування кукурудзи на фертильній основі, коли на материнських рослинах слід обривати волоті. Її застосовують у випадку, коли не створено стерильний аналог материнської форми. За даною схемою під час сівби рядки батьківських форм чергують між собою. Впродовж цвітіння материнської форми проводять видалення волотей, не допускаючи викидання пилку. Видаляють волоті із застосуванням спеціальних машин (кастраторів) або вручну. Початок обривання визначають за висотою волоті материнської рослини, що вийшла з розтруба верхнього листка. Зазвичай настільки, щоб її (волоть) можна було взяти в руку. У цей період вона разом з ніжкою легко обривається. Неможна допускати цвітіння жодної волоті на материнських рослинах, тому посіви періодично перевіряють [412].

Для кращого запилення рослин материнської форми сівбу на ділянках гібридизації бажано проводити перпендикулярно до напрямку пануючих вітрів під час цвітіння та викидання волоті. Недопустимо обсівати ділянки гібридизації, оскільки це призведе до змішування батьківських і

⁴¹¹ Музафаров Н., Чернобай Л., Барсуков І., Попова К. Контроль гібридності насіння кукурудзи. Агробізнес сьогодні. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ahronomiia-sohodni/item/11144-kontrol-hibrydnosti-nasinnia-kukurudzy.html>. (дата звернення 22.08.2020 р.).

⁴¹² Комар С. Школа агрономів: як у господарстві виростити власне насіння / 2018. 15 травня <https://agravery.com/uk/posts/show/skola-agronomiv-ak-u-gospodarstvi-virostiti-vlasne-nasinna>

материнських форм. Посіви, де не витримана просторова ізоляція – вибраковуюють [413].

Приватне сільськогосподарське підприємство «Колос» Кобеляцького району Полтавської області протягом останніх трьох років займається насінництвом і продажом насіння гібридів кукурудзи. Батьківські форми гібридів закупають у ТОВ «Агросфера» (Дніпровський район Дніпропетровської області). Головним завданням керівництво господарства вважає виробництво високоякісного насіння, що характеризується своєю чистотою, високою схожістю та адаптованістю до умов вирощування.

Посівний матеріал вирощують на площі 130 га. Адаптоване до природних умов регіону насіння дає високі показники урожайності. У 2019 році в ПСП «Колос» вирощували гібриди кукурудзи нового покоління з хорошим потенціалом урожайності і вологовіддачі: Оржиця 237 МВ, ДН Фієста, ДБ Хотин, ДН Дніпро.

Для одержання гібридного насіння материнську і батьківську форми висівають чергуванням рядків. Це забезпечує добре запилення рослин материнської форми пилом із рослин батьківської форми і високий вихід гібридного насіння з площі посіву. Рядки материнської і батьківської форм на ділянках гібридизації чергують у співвідношенні залежно від їх вихідних особливостей. Чергування рядків батьківських форм може висіватися за

Польове інспектування кукурудзи. Рекомендації. Super User, 11 червня 2020.

схемами: 8 : 4; 12 : 4; 6 : 2. Конкретна схема посіву визначається наявністю посівної та збиральної техніки та залежить від біологічних властивостей батьківських форм.

Насіння батьківських форм у насінневі банки сівалок засипають у такій послідовності:

схема 12 : 4 БМММММММ

схема 6 : 2 БММММММБ

схема 8 : 4 БМММММ

М – материнська форма (стерильна)

Б – батьківська форма (відновлювач фертильності пилку).

На насінневих банках висівного апарату згідно зі схемою посіву позначають материнську і батьківську форми. Іноді до насіння батьківської форми додають незначну кількість насіння маячної культури для того, щоб батьківські рядки відрізнити від материнських.

⁴¹³ Польове інспектування кукурудзи. Рекомендації. Super User, 11 червня 2020.

Виробництво насіння кукурудзи на сьогодні є одним з найбільш рентабельних у галузі рослинництва. Тому використання факторів інтенсифікації технології вирощування насіння є доцільним та виправданим.

Для одержання високоякісного насіння кукурудзи у господарстві належним чином дотримуються правил його вирощування в усіх ланках. Це і розміщення насінневих посівів по кращих попередниках, і забезпечення усього комплексу агрозаходів для підвищення урожайності насіння. Зокрема, щоб запобігти ураженню насіння хворобами, площі під насінницькі посіви підбирають таким чином, щоб уникати ділянок, де попередником була кукурудза на зерно. Оптимальними для цього будуть ділянки після зернових і просапних культур.

Протягом усього циклу вирощування кукурудзи – від посіву до збирання і доробки насіння підприємство виконує увесь комплекс специфічних заходів і робіт, які забезпечують отримання насіння з високими сортовими та посівними якостями. Основні роботи залежать від того, на фертильній чи стерильній основі вирощується гібрид.

Для отримання високоякісного гібридного насіння кукурудзи з характерними для нього сортовими властивостями, необхідно проводити сортові прополки (так звані прочистки) як у материнських, так і в батьківських рядках.

Перші сортові прополки починають у фазі 6 – 8 листків. При цьому видаляють нетипові, а також уражені хворобами рослини. Нетиповими вважають рослини, які істотно відрізняються від рослин основного типу за висотою, кольором, шириною листка, наявністю антоціану в основі стебла або листка, за куцистістю, більш раннім або пізнім викиданням волоті.

Сортових прополок повинно бути не менше двох. Останню слід проводити у фазі викидання волотей. Робота виконується під безпосереднім керівництвом і за участі агронома-насінника господарства. Польові обстеження здійснюють з початком цвітіння кукурудзи. Особливо важливо після першого польового обстеження видалити фертильні волоті у рослин в рядках стерильної материнської форми, якщо їх кількість перевищує норму. Фертильні волоті відрізняються від стерильних наявністю більш крупних і повних пиляків.

Посіви, на яких проведений відповідний комплекс робіт, підлягають інспектуванню та апробації, за результатами яких визначаються придатні для використання врожаю на насінницькі цілі.

Збирання врожаю зосереджують на одержанні максимально вирівняного насіння, але не лише за розмірами, а й фізіологічно. Це буде запорукою його належних посівних якостей. Для насінневої кукурудзи

визначення сприятливої фази збирання здійснюють за зовнішнім виглядом, за типовими морфологічними ознаками рослин та за вологістю зерна. За умови повного дотримання всіх елементів післязбиральної обробки насіння, це кінець фази воскової стиглості зерна кукурудзи. Насінневий матеріал збирають у качанах, щоб запобігти травмуванню насіння, окремо з кожної ділянки, у максимально стислі строки.

Для ефективного вирощування кукурудзи на зерно необхідно уміти правельно підібрати гібриди, що мають різні строки стиглості і добре адаптованих до різних ґрунтово-кліматичних умов господарства.

На сьогодні виробництво гібридів кукурудзи дає можливість аналізувати та регулювати основні економічні показники, головними з яких є собівартість, прибуток та рівень рентабельності., що представлені табл. 1.

1. Економічна ефективність вирощування насіння гетерозисних гібридів кукурудзи в умовах ПСП «Колос» Кобеляцького району Полтавської області, 2019 р.

Показники	Гібриди			
	Оржиця 237 МВ	Фіеста ДН	Хотин ДБ	Дніпро ДН
Площа посеву, га	20	22	11	50
Урожайність ,ц/га	65,2	69,7	64,2	68,0
Валовий збір,ц	1304,0	1533,4	706,2	3400,0
Ціна реалізації, грн	750	750	750	750
Виручка від реалізації всього, грн	978000	1150050	529650	2550000
Виручка від реалізації з 1 га, грн	48900	52275	48150	51000
Собівартість 1 ц, грн	650	648	652	644
Валові витрати, грн	847600	993643,2	460442,4	2189600
Витрати на 1 га, грн	42380	45165,6	41858,4	43792
Прибуток, всього грн	130400	156406,8	69207,6	360400
Прибуток на 1 га, грн	6520	7109,4	6291,6	7208
Рентабельність, % всього	15,38	15,74	15,03	16,46

Провівши аналіз показників ефективності вирощування насіння гетерозисних гібридів кукурудзи в умовах ПСП «Колос» Кобеляцького району, слід відмітити наступне. Площа посіву кожного гібриду відрізнялася, так гібрид Оржиця 237 МВ займав 20 га, Фіеста ДН – 22 га, Дніпро ДН – 50 га, та Хотин ДБ - 11 га. Урожайність їх становила від 64,2 ц/га, до 69,7 ц/га. Валові збори несуть не рівномірний характер, що говорить про те, що площі посіву під кожен гібрид різні. Реалізаційна ціна залишається в межах 750 грн/ц. Загальна виручка від реалізації по гібриду

Оржиця 237 МВ становила 978000 грн, Фієста ДН – 1150050 грн, Дніпро ДН – 529650 грн, та Хотин ДБ – 2550000 грн.

При вирощуванні декількох гібридів кукурудзи зазвичай слід враховувати різні види витрат, які ми представили в розрахунках. Так аналіз валових витрат дає можливість стверджувати, що по гібриду Оржиця 237 МВ вони становлять 847600 грн, Фієста ДН – 993643,2 грн, Дніпро ДН – 460442,4 грн, та Хотин ДБ – 2189600 грн. Витрати на 1 га, грн для Оржиця 237 МВ – 42380 грн, Фієста ДН – 45165,6 грн, Дніпро ДН – 69207,6 грн, та Хотин ДБ – 43792 грн.

Щодо прибутковості виробництва різних гібридів, то по їх виробництву підприємство мало прибутки, що є досить позитивним показником. По гібриду Оржиця 237 МВ загальний прибуток становив 130400 грн, Фієста ДН – 156406,8 грн, Дніпро ДН – 69207,6 грн, та Хотин ДБ – 360400 грн.

Аналізуючи рівень рентабельності вирощування насіння гетерозисних гібридів кукурудзи слід зауважити, що спостерігається позитивна тенденція. Гібрид Оржиця 237 МВ – 15,38 %, Фієста ДН – 15,74 %, Дніпро ДН – 15,03 %, та Хотин ДБ – 16,46 %.

Отже досвід вирощування гетерозисних гібридів кукурудзи в умовах ПСП «Колос» Кобеляцького району Полтавської області, та дослідження економічної ефективності їх виробництва, дають можливість стверджувати, що досконало проведена організація всіх етапів технологічного процесу дає змогу збільшити обсяги виробництва кукурудзи та отримати високі прибутки від реалізації гібридного насіння, та зростання рівня рентабельності.